

A kutatás főirányát a magyarországi kertművészet alkotásainak, neves alkotóinak tudományos igényű teljesebb megismerésén túl az határozta meg, hogy az utóbbi másfél évtizedben nálunk is megerősödtek a kerttörténeti kutatások, s felnőtt egy új generáció, amely már maga is értékes eredményeket produkál, ám ezek, közös kutatási program híján, szinte ismeretlenek maradtak a nemzetközi kutatás számára. Ezért a kutatás főirányát a munkatervben két témakör művelésében határoztuk meg. Az egyik magyarországi kertművészet eredményeinek a külfölddel való megismertetése és ilyen irányú kutatások segítése és indikálása volt, a másik egyes kerteknek a magyarországi kertművészet és művészet történetében oly ritka önálló feldolgozása volt. A kutatási programot 2003-ban egy nemzetközi konferencia megszervezésével indítottuk, amelyeken fiatal közép-európai kutatók magyar, osztrák és horvát résztvevőkkel a kertművészet kérdéseit vizsgálták, s megkísérelték témájukat a többiekkel való együttműködésben nemzetközi kontextusba helyezni. A projekt két fiatal résztvevője itt mutatta be először egy rövid előadásban témáját, Alföldy Gábor a historizmus magyarországi kertjeinek ismertetésére tette meg az első kísérletét, Ecsedy Anna pedig itt fogalmazta meg témáját, amely a 18. és 19. századi kertművészet szoborfelhasználásának, s a 19. századi helyváltoztatásainak az eddigi kutatás számára kibogozhatatlannak tűnő problémáját érintette, s felvázolta a megoldás lehetőségét is. Mindkét pályázó az OTKA-kutatás során ezt a témát fejlesztette tovább, s a program végére Alföldy Gábor témájából nagyszabású, monográfiaméretű munkát készített, csakúgy, mint Ecsedy Anna, aki témáját oly színvonalasan és eredményesen dolgozta föl, hogy a művészettörténet szakon dolgozatát diplomamunkának fogadták el.

Ami a kutatás egyik főirányát, a magyarországi kertművészet eredményeinek a külfölddel való megismertetését és ilyen irányú kutatások segítését és indikálását illeti, a bibliográfia mutatja, hogy mindhárom résztvevő értékes eredményeket tett közzé. A tervezett önálló összefoglalás helyett, menetközben azért változtattunk a kutatási stratégiáján, mert váratlanul mód nyílt arra, hogy az egyetemes kerttörténeti kutatások legrangosabb összefoglaló lexikonában ("The Oxford Companion to the Garden", Oxford University Press, 2006), amely húsz év után új kiadást tervezett, Magyarországról és Közép-Európából új kutatási eredményekkel jelenhessünk meg a nemzetközi kutatásban a Nr. 1. tájékoztató pontot jelentő, világszerte használt kötetben. E nagyjelentőségű alapkönyvben a magyar szócikket 20 évvel ezelőtt Zádor Anna és Mőcsényi Mihály írta. Ebben jelen lenni, s a legújabb magyar kutatások eredményeit közzé tenni, a nemzetközi bibliográfiába a magyar szerzők műveit belehelyezni, s a magyar kerttörténetet az általunk kívánt módon tematizálni, legjelentősebb alkotóit kiemelni egyedülálló lehetőséget kínált. Élni kívántunk ezzel a ritka lehetőséggel, s a kutatás komoly nyereségének tartjuk, hogy ez sikerült. Alföldy Gábor munkájaként 8 magyarországi tájépítész

életrajza és tevékenysége, továbbá 32 közép-európai kert ismertetése és részben fényképe került be a kötetbe. Nem csak a mai Magyarország területéről, hanem a történeti Magyarországról és azon túli területekről is. Mindez annak is jele, hogy Közép-Európában, Ausztriától keletre kifejezetten hiány van európai mércével is mérhető hiteles kerttörténeti kutatókból, s ezt az űrt betölteni az OTKA-pályázat támogatásával volt lehetséges. Hasonló célból annak a lehetőségét is kerestük, hogy kutatási eredményeinket egy másik nagy "világvállalkozás", az egyetemes művészeti lexikon ("Saur Allgemeines Künstlerlexikon", Leipzig) megfelelő köteteiben is elhelyezzük. Ez is sikerrel megtörtént, Ecsedy Anna és Alföldy Gábor munkájaként, és ez azt jelenti, hogy a folytatásban is mód lesz arra, hogy az évtizedekre tervezett kiadási folyamatban a magyar kerttörténeti kutatások és a magyarországi kertművészet jelentős alkotói folyamatosan megjelenjenek. Lásd a bibliográfiát.

A témavezető, s általa az OTKA-program a magyarországi angolkertek összefoglalójának idegen nyelvű megjelentetése helyett (amely a 2002 óta megváltozott kiadói körülmények miatt egyébként sem lett volna realizálható), a fenti nemzetközi színterű megjelenési formákat támogatta s az ezekre irányuló kutatásokat preferálta. Mindkét lexikon szócikkei mögött ugyanis komoly kutatási eredmények állnak, amelyeket a szócikkek szerzői egy-egy nagy önálló tanulmányba építették be. Alföldy Gábor a magyarországi historizmus kertjeiből készített el, először a magyar kerttörténetben, egy nagyszabású, monografikus igényű összefoglalót ("Historical Revivalism in Hungarian Country House Gardens between 1880 and 1930"), az eddig kertművészeti szempontból feldolgozatlan korszak számos kertjének részletes történetével és a korszak jellemző tendenciáinak megrajzolásával. A tanulmány igényességét jelzi, hogy közel 500 lábjegyzet tartozik hozzá. (Terjedelmi okok miatt maradt ki az Acta Historiae Artium 2006-os évfolyamából, a leadott tanulmány a következő 2007-es számban jelenik meg.) Támogattuk Alföldy Gábor londoni konferencia részvételét (2006 november), ahol a "Garden History Society" által rendezett ülészakon a "Henry Ernest Milner's Work at Keszthely" címmel tartott előadást. Ugyanő magyarországi kutatásairól a Műemlékek Állami Gondnoksága által rendezett dégi konferencián (2005 október) számolt be. A budai vár kertjeiről új tudományos eredményeket bemutató írást tett közzé az angliai "Historic Gardens Review" 2005 januári számában. A projektben kiemelkedő teljesítményt nyújtó Alföldy Gábor mint gyakorló tájépítész (s mellette művészettörténeti PhD dolgozatát készítő hallgató) megtalálta a módját annak, hogy tudományos kutatásait a gyakorlatban is felhasználja, a magyarországi történeti kertek kezelésében, fenntartásában és helyreállításában hasznosítsa. Ennek keretében főképp Eszterháza kastélykertjének helyreállításához, rekonstrukciójához készített tudományos dokumentációkat, amelyeknek eredményeit, ugyanúgy az OTKA-projekt tanulmányaiba,

kölcsönhatásként, beépítette. Alföldy Gábor a legmodernebb kutatási technikákat használta kutatásai során, dolgozott légifelvételekkel, katonai felmérésekkel, intenzív levéltári kutatásokat végzett, s régi fényképes ábrázolások vizsgálatát vonta be a kutatásba. Ezek egy része beépült a magyarországi historizmus kertjeiről szóló monográfia igényű tanulmányába, más részüket CD-re vitték, s a Művészettörténeti Kutatóintézet fotótárában helyezték el.

Ecsedy Anna munkája a közép-európai kertművészetből egy olyan témát választott, amely a historizmus korának szoborhasználatából indult ki, s jutott el a 18. századi ausztriai kertek történetének vizsgálatához. Azt, a szakemberek által eddig teljesen figyelmen kívül hagyott jelenséget vizsgálta, hogy a historizmus korában nem számított ritkaságnak egy-egy barokk kert „modernizálása” kapcsán az eredeti barokk szoboranyag máshova történő elszállítása, újrafelállítása, ezekről műkö másolatok készítése, s a legkülönbözőbb helyeken történő fölhasználása. Mindezek gyakran megtévesztették a kerttörténet kutatóit, akik a később odaszállított szobrok alapján barokk kerteket vizionáltak ott, ahol azok nem voltak, s ebből egy-egy régió kerttörténetére vonatkoztatva téves következtetéseket vontak le. A munka erős filológiai felkészültséget, municiózus aprómunkát, nagy erudíciót kívánt, s több mint 200 lábjegyzete, hatalmas forrásanyaga, a közép-európai kerttörténetben új kutatási módszer jelentkezését jelzi. . (Zur Wanderungsgeschichte einer zerfallenen Barockstatuen-Serie in Ungarn: Ideen und Angaben; Acta Historiae Artium 2006) Az OTKA nemcsak a résztvevők kutatásait, hanem e tanulmány megjelentetését azzal is támogatta, hogy jelentős összeget fizetett ki a külföldről származó képi forrásanyagok reprodukciós jogáért. Ecsedy Anna e nagyszabású tanulmány német nyelvű hazai publikálásán túl tanulmányt készített a bécsi Historische Gärten folyóirat számára is és az OTKA-projekt idején elkezdte azt a munkát, amely a Saur művészettörténeti lexikonba a Magyarországon tevékenykedő tájépítészek címszavait dolgozza be.

A témavezető az OTKA-projekt irányításán és szervezésén túl elsősorban a régi Magyarország egyes kertjeinek feldolgozásával járult hozzá a projekt megvalósításához. Nemzetközi team résztvevőjeként átdolgozta és újra kiadta a kismartoni (Eisenstadt) Esterházy-kastély kertjéről szóló tanulmányát (Böhlau Verlag, Wien-Köln-Weimar, 2005), s Egy 17. századi hercegi kert maradványai (Die Reste eines fürstlichen Lustgartens in Lackengach in Burgenland) címmel tanulmányt készített a Historische Gärten (Ausztria) folyóirat számára s a magyar és szlovák kerttörténeti hagyományok integrálásával s helyszíni kutatásokkal „Egy elfeledett angolkert Trencsén megyében – Rovnye” címmel az Ars Hungarica 2006-os számába.

Az OTKA-projekt során a történeti Magyarország kertjeinek vizsgálatára és a mai Magyarország területén is több utat tettünk közösen vagy külön-külön, s az utak során

hagyományos eszközökkel s később a digitális gép beszerzése után digitális módon felvételeket készítettünk. Ezeket éppúgy, mint a más forrásból beszerzett térképes légifelvételes dokumentumokat, csakúgy, mint az OTKA-keretből beszerzett a teljes történeti Magyarország második katonai felmérését és annak georeferált változatát is tartalmazó számítógépes programot, hozzátéve a korábbi OKA-pályázat során készített s azóta digitalizált európai történeti karteokról készült felvételeket az MTA Művészettörténeti Kutatóintézet fotótárában helyeztük el.

A kutatás fontos eredményének tartjuk, hogy az OTKA pályázat ideje alatt a magyarországi történeti karteokról szóló ismeretekkel segítettük a környező országoknak a történeti karteokkal foglalkozó kutatóit, s ennek során jó nemzetközi kapcsolatokat építettünk ki ezekkel a kollégákkal. Az OTKA lezárása után ezek a kapcsolatok megmaradnak, tovább élnek, s a tudományos és kollegiális együttműködésnek olyannyira szükséges alapján képezhetik.